

Ewa Sławkowa
Tekst literacki w kręgu językoznawstwa
t. 2, Katowice 2016, ss. 204

Praca Ewy Sławkowej *Tekst literacki w kręgu językoznawstwa*, t. 2 to lektura ze wszech miar zajmująca i cenna, to przede wszystkim rzeczowy i przejrzysty komentarz językowy do tekstu artystycznego. Zgromadzone tu artykuły – w większości opublikowane już w różnych czasopismach i książkach zbiorowych – opatrzone dodatkowym komentarzem układają się w logicznie uporządkowaną pod względem koncepcyjnym całość. Bez wątplenia są popisem nieprzeciętnej erudycji i kompetencji Autorki w zakresie badania języka osobniczego. Badaczka, wychodząc od różnorodnych faktów językowych wyekscerpowanych z tekstów literackich, dokonuje subtelnej analizy lingwistyczno-stylistycznej tekstów artystycznych, charakteryzuje wszelkie środki świadczące o indywidualnych formach ekspresji językowej poszczególnych pisarzy, a także wskazuje sposoby i możliwości wykorzystania wiedzy ze stylistyki językoznawczej w dydaktyce uniwersyteckiej.

Rozprawa sytuuje się w obszarze stylistyki językoznawczej i znakomicie – a przede wszystkim odkrywczo, po nowatorsku – wpisuje się w nurt studiów nad językiem i stylem autorów. Warto zauważyć, że książka ta jest kontynuacją problematyki podjętej przez Badaczkę w – noszącej ten sam tytuł – pierwszej części cyklu, i – tak jak poprzednia – staje się niezaprzeczalnym i ważnym elementem wieloletniej już przecież tradycji badań nad semantyką utworu artystycznego. Jest to pozycja cenna, potwierdzająca nie tylko ważną rolę językoznawców w badaniach tekstów literackich, ale też eksponująca wzajemne korzyści wynikające z konfrontacji współczesnych metod badawczych właściwych lingwistyce, literaturoznawstwu i metodyce.

Książka składa się z dwóch zasadniczych części, których zawartość oraz układ chronologiczny w sposób jasny, uporządkowany i czytelny dowodzi konsekwencji Autorki w realizacji wyznaczonego celu badawczego poprzez przyjęcie perspektywy metodologicznej charakterystycznej dla współczesnej semantyki kulturowej. Dwudzielny układ jasno i wyraźnie określa cel badawczy. Intencje swoje Autorka opisuje w następujący sposób:

Trzynastcie rozdziałów tej książki, w tym 5 w części teoretycznej oraz 8 w części praktycznej zawiera kilkanaście różnych spojrzeń, w tym także polemicznych, na wybrane zagadnienia interesujące dziś językoznawstwo, takie jak relacje między językiem a kulturą, poznaniem i myśleniem, związek między językiem a etyką i indywidualna biografia, etc. (s. 8).

Pierwszą część pracy *W stronę teorii* Ewa Sławkowa poświęca różnorodności metod wykorzystywanych w pracach nad językiem autorów. W syntetyczny, erudycyjny przy tym sposób, daje obszerny – pogłębiony polemiczną refleksją – przegląd stanowisk teoretycznych i ujęć badawczych w dziedzinie badań nad słownictwem, frazeologią czy językiem/styłem poszczególnych autorów w kontekście problematyki stylowych odmian polszczyzny. Szczegółowe rozważania koncentrują się wokół tematów: *Język pisarza jako metodologiczny problem*, *Kierunki badań nad słownictwem pisarzy*, *Co teoria słowotwórcza wniosła do badań nad językiem pisarzy*, *(Nie) wszystkie drogi prowadzą do Rzymu: o roli frazeologizmów w tekście literackim raz jeszcze*, *Stylowe odmiany polszczyzny wobec praktyk językowych w polskiej prozie po roku 1989*,

W części drugiej *W stronę praktyki* Badaczka, analizując wybrane z rozmysłem teksty literackie, dokonuje takiej ich interpretacji lingwistycznej, by zaprezentować określone teorie językoznawcze wraz z całym – wypracowanym przez lata – zasobem kategorii i narzędzi badawczych. Wyraźnie widać, że ekscerpca tekstów opiera się na głębokich przemyśleniach i świadomym dążeniu do takiego ilustrowania problematyki stylistycznej, by osiągnąć możliwie szeroki aspekt badawczy. Za podstawę swoich rozważań Ewa Sławkowa przyjmuje zarówno teksty poetyckie, jak i prozatorskie, sięga po dzieła twórców głośnych, jak też mniej znanych. Zawsze jednak, z pasją, smakiem i ogromną wrażliwością ukazuje możliwości wielowątkowego, wielopłaszczyznowego odczytania utworu literackiego. Teksty zawarte w tej części pracy noszą tytuły: *Kolekcja stylów i archiwum pamięci kultury (Pióropusz Mariana Pilota)*, *Styli-*

styczne potpourri. Szkic do portretu prozy Zygmunta Haupta, Artystyczny obraz domu i świata (*Bieguni* Olgi Tokarczuk), *Księstwo ciemności*. „Portret” Kaukazu w reportażach Wojciecha Jagielskiego pt. *Wieża z kamienia*, *Miejsca (w) historii: obrazy miast w poezji Czesława Miłosza (z problemów onomastyki literackiej i poetyckiego profilowania)*, *W świecie kultury, etyki i biografii autora: antroponimy w poezji Czesława Miłosza*, *O warstwie onimicznej prozy Andrzeja Stasiuka*. *Rekonesans*, *Obrazy mediów i dyskursu medialnego w polskiej literaturze współczesnej (na wybranych przykładach)*.

Publikacja nie jest tradycyjnym podręcznikiem stylistyki. Praca Ewy Sławkowej to znakomite kompendium, które nie tylko ułatwi prowadzenie zajęć choćby ze stylistyki historycznej na studiach polonistycznych, ale też – bez wątpienia – stanie się inspirującą lekturą dla wszystkich osób zainteresowanych analizą i interpretacją tekstu literackiego. Badaczka w pełni realizuje swój cel badawczy i udowadnia założenia, które świadomemu odbiorcy tekstu literackiego jawią się jako bezdyskusyjne. A założenia te zostały sformułowane w sposób następujący:

[...] obcowanie z tekstem literackim nie musi oznaczać dla nauczyciela czy studenta rezygnacji z zainteresowania problematyką językoznawczą, lecz przeciwnie, [...] kontakt z wybraną lekturą może stać się interesującą przygodą intelektualną, która pomoże wyzwolić energię potrzebną do wejścia w obszar lingwistyki i zapoznanie się z wieloma jej atrakcyjnymi koncepcjami. Wiedza o języku i nauka o literaturze nie tworzą przecież całkowicie odrębnych światów. W swym obecnym kształcie językoznawstwo jest częścią wiedzy o człowieku, jego kulturze, światach wartości, sposobach myślenia i komunikowania się z innymi, i nie na inny temat zabiera głos literatura. W kontakcie z dziełem literackim lingwistyka współczesna ma szansę, jak sądzę, odnaleźć wyjątkowe warunki, by ujawnić się jako nauka w pełni humanistyczna.

Adresuję zatem tę książkę do szerokiego grona odbiorców – nauczycieli akademickich, studentów, doktorantów kierunków humanistycznych, zwłaszcza polonistów, którym bliska jest więź z literaturą i którym nieobojętny jest także świat problemów lingwistyki. Myślę, że porządki obu tych dziedzin wiedzy da się w pracy pedagogicznej pogodzić i z tego przekonania ta praca wyrasta (s. 7–8).

Niewątpliwie Ewa Sławkowa, dzięki sprawnemu wykorzystaniu teorii językowego obrazu świata, głębokiej wiedzy lingwistycznej, historyczno- i teoretycznoliterackiej dała czytelnikowi kolejny już, niezwykle sumiennie przygotowany tekst naukowy, w którym zamierzona interdyscyplinarność metodologiczna ujawnia istotę różnorodności odczytywania

tekstu literackiego dzięki heterogenicznie pojmowanej kontekstualności językowej i kontekstualności pozajęzykowej.

Na uwagę zasługuje klarowny styl, przejrzystość naukowego wywo-
du, bogactwo interpretacyjnych wzorców. Wszystko to sprawia, że każdy
czytelnik może tu znaleźć coś dla siebie. Nie mam najmniejszych wą-
pliwości, że odbiorcami tej książki – jak założyła to Badaczka – będzie
szerokie grono czytelników dostrzegających ścisły związek między lite-
raturą a mechanizmami rządzącymi językiem.

W krótkiej recenzji trudno uwzględnić wszystkie aspekty badaw-
cze podnoszone w recenzowanej rozprawie. Ewa Sławkowa, znana ze
swojej filologicznej akrybii, z porządkującego, drobiazgowego, rzetelnego
oglądu badawczego wszelkiego typu procesów językowych, po raz ko-
lejny ujawniła swój talent do przedstawiania trudnych (czasami spornych)
zjawisk językowych za pośrednictwem tekstu literackiego.

Urszula Sokólska

Uniwersytet w Białymstoku

ulasokolska@o2.pl

<http://orcid.org/0000-0002-3945-1138>